

wondrous machines

Bali János (furulya, szájszuhany, fúrógép, írógép, hajszárító, habverő)
ifj. Kurtág György (szintetizátorok és magnetofonok) és
Pétery Dóra (orgonák és zongora) **koncertje.**

Saját kompozícióik és improvizációk. Mozart, Haydn, Händel zenélő órára írt darabjai.

Purcell Cecília-ódájában (Hail, bright Cecilia, 1692) az orgonát — a zene patrónája, Szent Cecília attribútumát — „wondrous machine”-ként, azaz „csodálatos gép”-ként említi.

Cecília (3. század, ha élt egyáltalán) a legproblémásabb római szent, kultusza számos elfedett réteget tartalmaz. „Passio Cæciliæ” c. aktája 500 körül keletkezett, és leírja, hogy Cecília egy gazdag római lány volt, titkon keresztény, akit egy pogányhoz adtak szülei. Esküvőjének éjjelén megtérítette férjét, és rávette, hogy szüzi házasságban éljenek, majd együtt megtérítették férjének testvérét is. Cecília keresztényként vértanúságot szenvedett, de nem fogott rajta rögtön a kard, megsebzése és halála között még volt módja Trasteverében álló házáat az egyházra hagyni. Állítólag e ház helyén emelték emlékére a 9. században a S. Cecilia bazilikát.

Hagiográfiájában csak annyi említés esik a zenéről, hogy esküvőjén, míg szóltak a hangszerek („organa”), ő Istenhez énekelt szívében, és felajánlotta magát. Középkori liturgiájában ebből a szövegrészletből egy antifona lett, kihagyva a „szívében” határozót; az így megváltozott latin szöveget úgy is lehetett értelmezni, hogy orgonakísérettel énekelt.

Felszínes értelmezés szerint e félreolvasás révén lett a zene védőszentje; az alaposabb kutatás azonban mélyebb szellemi rétegeket tár fel. Nagybőjt második hetének szerdája volt a S. Cecilia bazilika stációs napja. E nap helyi liturgiájában az egyik könyörgés különös módon mint „helyreállítót” szólítja meg Istent. A templom helyén hajdan egy Bonadea-szentély állt; az ősi római istennőt e kultusz helyén épp, mint „helyreállítót” tisztelték, s különösen a vakság gyógyításáért könyörögtek hozzá. Cecília tisztelete — mint sok más szent esetében, történeti lététől függetlenül — lehetett egy pogány kultusz megkeresztelésének eszköze; neve ebben az esetben inkább a „cæcitas” (vakság) szóból származhat, mintsem az ősi római plebejus család nevéből (Cæcilius). A vakság és a zene kapcsolata az antikvitásban sokszor előkerül; de Cecília esetében sokkal izgalmasabb a szál folytatása.

A stációs nap liturgiájában Eszter könyvből olvasnak, pont azt a részt, ahol királyi rendelet dönt zsidók javára, örömben fordítva a keserűséget, s az e feletti ünnep lármával, tánccal, zenével járt, mely sokakat zsidó hitre térített. Eszter neve héberül (Hadassah) mirtuszt jelent; ez a vénuszi növény Bonadea kultuszában is fontos szerepet kapott. S a stációs nap épp az Eszter könyvében leírt, elrendelt ünnep, a Purim első napjával esett egybe. Bonadea kultusza így talán egy római zsidó-keresztény közösségben fordult át a zene patrónájának, Ceciliának ünnepévé, melyen zsidók is és keresztények is vallásuk terjedését ünnepelték.

Cecília középkori tiszteletének egy további szimbolikus rétege is van: a keserűség és az öröm, az emberi kedély váltakozása a középkori írásokban gyakran kapcsolódik a kegyelem és bűn viszonyához. Jób könyvének egy passzusa az öröm keserűségbe fordulását,

Eszter könyvének szóban forgó részlete pedig ennek fordítottját írja le. A képi ábrázolásokon az elsőt gyakran Dávid földre tett hárfája, a másodikat pedig Cecília kézben tartott orgonája jelképezi.

A 16. század első felében azután újabb fordulatot vett kultuszának szellemi tartalma: ekkor lett Cecília a hangszerjátékosok patrónusa, később zenei egyletek és kórusok névadója. A zenét azóta már nem mint kép-telen befelé fordulást, sem nem mint ünnepi táncot, hanem mint technét, szerszámot, mesterséget védelmezi a szent.

Nő, szakralitás, zene, gép.

Házasság, ház, háztartás, háztartási gép.

Orgona („szerszámok” < organon < ergon =munka; organosz = tevékeny), az óra mellett a legbojnyolultabb gép a középkorban. Az antik népünnepélyek és gladiátorjátékok zenegépe. Kis testi munkával nagy hangerő. Hangjaira ették az oroszánok a keresztényeket az arénában. Talán épp Cecília átírt kultusza volt hivatott szentesíteni templomi használatát.

Idő és hang: az óra és a zene, mint az idő könyörtelenségére adott válaszok. Az egyik objektíválja, a másik újraterelemi az időt. A zenélő óra, mint sovány vigasz.

A gép, mint idea. megbízhatóság, a folytonosság fenntartása, az idő semleges folyásának meghosszabbítása. Óra: a gépiesség megtestesülése. Motorizmus, szív.

Fono-gráf: óraszerkezet és (az írótablának használt) viasz házasítása képpé, írássá teszi a hangot, hozzászegezi a gépi időhöz. Technikai lehetősége már a középkorban megvolt, de a zene ellenállt, akárcsak sokáig az írásbeliségnek.

A test, mint gép: Descartes. Elromlás és funkció szerinti működés. A funkcionális szemlélet merevsége: célgép. Magunkat is egyre inkább gépnek látjuk. A hibátlan gépi tökéletesség eszménye az életben, egészségben, zenében, gondolkodásban. A zenét egyre inkább átadjuk a gépeknek: gép tölti a fülbe az eksztázist (ek-sztázis: ki-állás, önkívület).

Zene és lélek — lélek(g)zet — fúvóhangszerek — gépi fújtató: a gép lelke a sípokban.

A zene mint eksztázis és gondolkodás: kívül-helyezkedés és befelé fordulás: a hangszerek *szólnak*, Istenhez éneklek.